

עין יצחק

פינת ההלכה השבועית
מאת מרן הראשון לציון

הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א
בעל ה'ילקוט יוסף'

פר' וישלח תש"פ | גליון מס' 165

כתיבה: הרב מרדכי גור | עריכה: הרב יצחק קורלנסקי

השימוש במי-בושם בשבת

האם מותר להתיז מי בושם על בגדים? ועל נייר טישו? האם מותר ליתן ריח טוב במים ובאיזה אופן? | האם מותר ליתן מי בושם על פניו וידיו ועל זקנו? | האם יש לחוש בלבישת בגד כאשר בושם על גופו?

אולם האליה רבא (סי' קכח סק"ח) ובשו"ת חכם צבי (סימן צב) כתבו שמותר ליתן שמן ריחני במים ביום-טוב, כיון שאין השמן מוליד ריח במים אלא השמן עצמו המעורב בהם הוא שמדיף את הריח, וגם אין איסור מוליד ריח באוכלין. וכל שכן אם נתנוהו כבר מערב יו"ט שמותר לרחוץ בהם הידיים, שהוא ריח השמן עצמו.

אמנם בשו"ת נחפה בכסף (או"ח סי' ד) כתב לחלק בין נתינת ריח במים העומדים לשתיה לבין מים העומדים לרחיצה, ושארף הט"ז שאסר ליתן ריח טוב במים, היינו במים שאינם עומדים לשתיה אלא לרחיצה ולנטילת ידיים, ותכלית נתינת הריח טוב למים אינה אלא ליתן ריח דוקא, ולא למתק המים לשתיה, משום כך סובר שאסור לעשות כן ביום טוב, וכל שכן בשבת, אבל לתת תבלין למאכל, ולמזוג מי ורדים ביין, שאין תכלית כוונתו להוליד ריח בלבד, אלא כדי שיתמתקו לאכילה ולשתיה יותר על ידי הריח טוב שנותן בהם, בכהאי גוונא לא גזרו רבנן.

נתינת מי-בושם על האדם

ובענין נתינת ריח על בשר האדם, כגון על ידיו ופניו וכיו"ב, הוכיח החכם צבי להתיר מדברי המשנה (שבת קיא ע"א), שם מבואר שבני מלכים סכים שמן ורד על מכותיהם בשבת, שכן דרכם לסוך בחול. וכן נפסק בשו"ע (סי' שכו) שאף על פי שאין אדם רשאי לסוך מכתו בשמן ורד בשבת, מפני שדמיו יקרים, וניכר שאינו עושה כן אלא לרפואה, בכל זאת במקום שמצוי בו שמן ורד בשפע, ודרך בני אדם לסוך ממנו בלא צורך רפואה, מותר אף בשבת. ומבואר שלא חששו בזה משום איסור הולדת ריח בבשר האדם. וכן העלה בנו בשו"ת שאילת יעב"ץ (סי' מ"ב).

וכמו כן יש להוכיח עוד להקל מדברי הגמרא (שבת נ ע"א) שמותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו באבקת לבונה או בעפר יסמין, שהוא מין בושם, כמבואר בגמרא (ברכות מג ע"ב), ואין לחוש משום השרת שיער תוך כדי השפשוף בשעת הרחיצה, שלענין זה הוא דבר שאינו מתכוין, וקיימא לן כרבי שמעון שאמר ש'דבר שאינו מתכוין' מותר. וכן פסק הרמב"ם (פכ"ב מהל' שבת ה"ג), וידוע שאבקות בשמים אלו מולידים ריח בידי הרוחץ בהם, ואפילו הכי לא חששו לאיסור הולדת ריח בשבת, ודלא כדברי הט"ז.

שאלה: האם מותר לתת מי בושם או תרסיס דאודורנט בשבת או ביום טוב בידי או בפניו, או יש לאסור משום איסור מוליד ריח?

נתינת מי בושם בבגדים

תשובה: בגמרא (ביצה כג ע"א) הובאו דברי רבה ורב יוסף שאסרו לכפות ביום-טוב כוס של בושם על גבי שיראים של מלבוש, בכדי להכניס בו ריח הבושם שבכוס, משום שהוא מוליד ריח בבגדיו, ופרש"י שדבר זה אסור מדרבנן, שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה. וכן פסק הרמ"א (או"ח סי' תקיא ס"ד) שאסור להוליד ריח בבגדים על ידי כוס מבושם.

אמנם הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו הלכה זו, וכתב רבינו הגאון רבי חיים בן עטר זצ"ל בספרו ראשון לציון (חידושי מס' ביצה דף כב) שהם סוברים שאין הלכה כרבה ורב יוסף בזה, מפני שרבה ורב אשי שהם אמוראים מאוחרים יותר חולקים על רבה ורב יוסף, והלכה כבתראי [וראה למרן הראש"ל שליט"א בספרו שלחן המערכת, (מע' ה אות טו-ז)], ודחה דברי הרב המגיד שהביא להלכה דין זה. וכן העלה הגאון רבי שלום הכהן שולאל בשו"ת נוה שלום (סי' ג) בדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש, ושלא כדברי הרב המגיד.

אולם מרן הבית יוסף (סי' תקיא) הביא להלכה את דברי רבה ורב יוסף הנ"ל להחמיר, שכן דעת בעל הלכות גדולות, והרשב"א (עבודת הקודש, ש"ג ס"ה דין ב). ואף בספר ראשון לציון סיים שהעולם נהגו להחמיר, והרי זה כדברים המותרים מן הדין ואחרים נהגו בהם איסור, שאי אתה רשאי להתירם בפניהם ולבטלם, כמבואר בגמרא (פסחים נ ע"ב), ורק בהצטרף ספק נוסף בדבר יש להקל. וברור שבכל זה אין כל הבדל בין שבת ליום טוב.

נתינת ריח במים

ונחלקו הפוסקים בדבר הולדת ריח במים ובבשר האדם, שהט"ז (סי' תקיא סק"ח) כתב על מה שנוהגים בקצת קהילות ששופכים שמן ריחני לתוך המים ביום-טוב לצורך נטילת ידי הכהנים הנושאים כפיהם בשבת או ביום טוב, שאסור, מפני שמולידים ריח במים. וכן כתב המגן אברהם (סי' קכח סק"ח, סי' תקיא ס"ק יא). והוסיף הט"ז שאפילו אם נתנו לתוך המים מערב יום-טוב, מכל מקום אסור לרחוץ ידיהם במים אלו ביום-טוב, מפני שמולידים ריח בידיהם.

לבישת בגד כאשר בושם על גופו

וכמו כן מותר ללבוש בגד בשבת ויו"ט כאשר יש בושם על גופו, ואין בזה איסור משום מוליד ריח, כיון שאינו מתכוין להעביר את הריח לבגדיו, אלא כוונתו ללבוש הבגד. ובשו"ת זכור ליצחק - להגאון רבי יצחק הררי (סוף סי' פו) שמותר לנגב ידיו המבושמות במגבת ואין לחוש לאיסור בהעברת הריח.

יש אחד בזמנינו שבספרו הליכות מועד (הל' יו"ט) כתב בפשטות לאסור ללבוש בגד כאשר יש על גופו בושם, משום דהוי פסיק רישא מדרבנן דניחא ליה. אך לא ידע מכל הפוסקים הנ"ל, הגינת וורדים והאור החיים הקדוש. ובפרט שאף בפסיק רישא דניחא ליה באיסור דרבנן אינו פשוט שאסור, דדעת שו"ת תרומת הדשן (סי' סד) שמותר, ואמנם המגן אברהם (סי' שיד סק"ה) חולק ואוסר, ובדרך כלל נקטינן כדעת המג"א בזה להחמיר בזה, מכל מקום באיסור דרבנן קל כזה, שבזה גופא נחלקו הפוסקים, אין הכי נמי ניתן להקל בפסיק רישא דרבנן כזה, וכפי שכתב בספר המקנה (קונטרס אחרון סי' סד ס"ה) ובשו"ת שואל ומשיב (תניא ח"ב סי' ה), ספר עט סופר - להגאון רבי זוסמן אליעזר סופר (ח"ב כלל נ פרט ה). ואלו שאינם יודעים דברי הפוסקים הללו, מורים מסברות עצמם וסתם מחמירים על הציבור.

ולכן מותר ליתן מעט בושם או תרסיס דאודורנט על פניו וידי, וכן יש מקום להקל על שער, וללבוש בגדיו עליהם, אך יש להזהר שלא ליתן על גבי בגדיו, ומטפחת או נייר טישו וכיו"ב, שבזה יש להחמיר.

וכן הוכיח הגאון רבי יונה נבון בשו"ת נחפה בכסף (שם) להתיר נתנית מי ורדים על ידי או על פניו בשבת ויו"ט. וכן הוכיח הגאון רבי ישמעאל הכהן מאיטליה בשו"ת זרע אמת (ח"ג דף צ"ב), ודחה דברי הט"ז שפסק לאסור בזה. גם הגאון רבי אברהם הלוי אב"ד מצרים בשו"ת גינת ורדים (כלל ג סי' טז) העלה שמכיון שאין קליטת הריח מתקיימת בבשר האדם, שהרי זיעה מעבירה אותו, אין לחוש בזה משום חשש מוליד ריחא, ורק כשנותן הריח במטפחת או בבגדים, וכן בנייר טישו, יש להחמיר, משא"כ בבשר האדם מותר. וכן כתב בספרו גן המלך (סי' סא) וכן בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' ק"מ).

חומרת ה'בן איש חי'

ואמנם הגאון רבי יוסף חיים מבבל בשו"ת רב פעלים (ח"ב או"ח סי' נא) העלה להחמיר בהולדת ריח בבשר האדם כדברי הט"ז, אולם עם כל הכבוד של הגאון בעל ה'בן איש חי' שהיה פאר הדור והדרו, מכל מקום כפי שנתבאר אחרי דברי הגאון רבינו חיים בן עטר בראשון לציון הנ"ל, שלפי דעת הר"ף והרמב"ם והרא"ש אין כל איסור בהולדת ריחא בשבת אפילו בבגדים וכל שכן בידיו, ושכן דעת הגאון רבי שלום שולאל בשו"ת נוה שלום, על כן דיינו לחוש ולהחמיר בהולדת ריח בשיראין ובמטפחת, אבל להחמיר גם בבשר האדם אין לחוש, וכמו שהסכימו הגאונים רבי יונה נבון ורבי ישמעאל הכהן ורבי אברהם הלוי בראיות מכריעות להקל בזה.

וכן פסק הגאון רבי יוסף מולכו משאלוניקי בספרו שלחן גבוה (סי' תקי"א סקי"א), הגאון רבי אברהם ענתבי מארם צובה בספר חכמה ומוסר (אות קנח), והגאון רבי שלמה אלפאסי מאלג'יריה בספר משחא דרבוותא (ח"ב, ס"ט ע"א), וכן בפתח הדביר (ח"ג סי' שכ"ו), ובשו"ת ספר יהושע (סימן שצב), והמשנה ברורה (סי' קכח ס"ק כג).

נתנית מי בושם על שער

ולדבריהם גם בשערות יש להקל, ואף על פי שבגמרא (ברכות מג ע"ב) ישנה מחלוקת אם שערן נידון כבגד או כשער, כפי שאמרו שם שגנאי לתלמיד חכם שיצא כשהוא מבושם לשוק, והני מילי בבגד, אבל בגופו - זיעה מעבירתו, ואמר רב פפא ששערו כבגד דמי, ואמרי לה כגופו דמי, והרמב"ם (פ"ה מהל' דעות) פסק לחומרא, היינו דוקא גבי חשדא שראוי ללכת בספקה לחומרא, שאמרו חז"ל (חולין מד ע"ב) הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו, מכל מקום בנידונו לענין מוליד ריחא בשבת ויו"ט שכל עיקר דין זה אינו אלא מדרבנן, יש להקל בספקו, שבזמן הזה לא חיישינן לחשדא, ועל כן יש להקל גם בשער, כמו שהעלה בשו"ת גינת ורדים שם, ודלא כמו שכתב בשו"ת הלק"ט (ח"ב סי' ט).

וגם בעצם הדבר נתבאר שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא נקטו להלכה דברי רבה ורב יוסף שאסרו לכפות ביום טוב כוס של בושם על גבי שיראים של מלבוש, ואף דאזלינן לחומרא כדעת הרבה ראשונים שהביאוה להלכה, אין זו אלא חומרא, כי בדרך כלל אזלינן בתר הוראת שלשה עמודי הוראה הנ"ל, ולהכי הבו דלא להוסיף עלה להחמיר גם בידיו ופניו, או בשער, ולכן העיקר להקל כדעת רוב האחרונים.

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין הרבני הגדול

Yitzhak Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of The Great Rabbinical Court

בס"ד, י' אדר תשע"ז
115-4/715 ע"ז

דברי ברכה

הנני לברך בזה את המוציאים לאור עלון "עין יצחק" מידי שבת בשבת, הכולל מאמרים ותשובות בהלכה, בענינים אקטואליים בחיי היום יום, ערוכים ומסודרים בטוב טעם ודעת, דבר דבור על אופניו, וראוי הוא להעלותו על שלחן השבת, ויהיה לעונג שבת ורחמי.

אשריהם ואשרי חלקם שמזכים את הרבים בדברי תורה בשבת, כי לא ניתנו שבתות וימים טובים לעם ישראל אלא כדי שיעסקו בתורה הקרושה.

יהי רצון שחפץ ה' בידם יצלת, להגדיל תורה ולהאדירה בכריאות גופא ונהורא מעליא, שובע שמחות וכל טוב.

בברכת התורה,

יצחק יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין הרבני הגדול

